

"FROWICK" PLAN STARTING POINT IN THE ALBANIAN- MACEDONIAN NEGOTIATIONS OF 2001

Muhamed HALILI

Former Deputy, coordinator of the Albanian parliamentary group and former diplomat

Abstract

My intention when working on this topic was to try to illuminate some aspects that are still unclear even after 23 years of the beginning of the armed conflict in the Republic of Macedonia between the NLA (National Liberation Army) and the ARM (Army of the Republic of Macedonia)

It is known that during the years 1990-2000, there was dissatisfaction among the Albanian population in Macedonia regarding the legal-constitutional status of Albanians following the country's independence from the Yugoslav federation.

The dissolution of the legal-constitutional framework, precipitated by the introduction of the new constitution in the newly established Republic of Macedonia following its separation from the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, led to heightened tensions in inter-ethnic relations within the country. Additionally, this event prompted a shift towards a more assertive political stance among Albanian political parties, notably the Party for Democratic Prosperity and the People's Democratic Party, both within the national Parliament and in their engagements with international organizations such as the Council of Europe, the European Union, the Parliamentary Assembly of the CSCE (now OSCE), and the United Nations.

The second phase of the development of Macedonian Albanian politics occurred during the governance of the DPA-IMRO DPMNU coalition and was characterized by a period of 'relaxation of inter-ethnic relations.' This phase saw notable progress in advancing the legal status of Albanians in Macedonia, a development that aligned with a new political philosophy distinct from the official policies of Pristina and Tirana.

The war in Macedonia, officially described as an armed conflict, came as a surprise not only to the international community, which had strongly supported NATO's military intervention in Kosovo to liberate it from the grip of the dictator *Milošević*, but also to the political leadership in Kosovo and Albania. What made it even more surprising was that the conflict erupted after the liberation of Kosovo by NATO, catching many off guards. Initially, the war was framed with the motto of "liberating Albanian lands from the Slavic occupier" and advocating for an all-Albanian union (Ali Ahmeti, 2001). However, this narrative later evolved to emphasize that the conflict, "for the given moment, did not seek to address the issues of Macedonian Albanians through border adjustments or the destruction of Macedonia. Instead, it expressed a determination to preserve Macedonia as a whole, emphasizing the importance of maintaining its territorial integrity and sovereignty".

Twenty years after the onset of the war, many questions remain unanswered. Did the war truly begin as a quest for national unification, as proclaimed by the initial proponents? Was it, as claimed by the establishment of the DPA, a war aimed at overthrowing their rivals? Or perhaps it was a struggle for national rights, as asserted by those in the PDP. Some even speculated that it was waged for the acquisition of seven diplomatic passports, as suggested by a prominent journalist and intellectual in Macedonia in the daily "Fakti". Others suggest it was driven by a desire for government tenders, as revealed by the opposition's ongoing investigations.

Setting aside the assessments of politicians and opposition figures, the military conflict of 2001 elevated the NLA fighters to a revered status. Their bravery has been acknowledged even by staunch anti-Albanian military and political analysts, such as Ambassador the Risto Nikovski. In one instance, Nikovski writes: "The Army (ARM) and Macedonian police suffered an unprecedented disgrace in the war. A handful of terrorists, as NATO Secretary General Robertson initially labeled them, brought shame upon them and all of the country's political structures, from the supreme commander of the Army, who was also the head of state, to the entire government and the general staff of the Ministry of Internal Affairs".

In our determination, along with the international community, to resolve the conflict through diplomatic means, the efforts of American Ambassador Robert Frowick and the Special Envoy of the OSCE Chairman, Romanian Foreign Minister Mircea Xhoana, hold a special significance in initiating negotiations between the Albanians and Macedonians to end the armed conflict. These negotiations culminated in the signing of the

About the causes and the beginning of the armed conflict in 2001

In 2001, I, Muhamed Halili, served as the General Secretary of the PDP, co-drafted numerous political platforms, actively engaged with EU and US envoys, and held the position of Deputy Minister of Foreign Affairs at the MFA. This is my original account of the events.

The onset of the armed conflict in the Republic of Macedonia in 2001 came as an unexpected event for the political forces within the country, as well as for the international community and Albanian politics at large, across all regions inhabited by Albanians.

The magnitude of this surprise was even greater than the events that transpired at the conclusion of the Kosovo War, where NATO, for the first time in its history, employed its military capabilities against an army, such as that of the Serbian dictator Milosevic, which pursued ethnic cleansing in Kosovo. This occurred at a time when Kosovo and Albanians in general enjoyed unprecedented international sympathy and support, following centuries of international conferences that often hindered the realization of complete independence for the Albanian state, resulting in its fragmentation, including Kosovo's precarious position.

How did this event unfold without prior consultation among all Albanian political forces and in contradiction to the Declaration of the Coordinating Council of Albanian parties in the former Yugoslavia, led by Dr. Ibrahim Rugova? Only time will reveal the answers. Twenty-three years later, time has shed light on many dilemmas, yet we anticipate many more to be resolved.

The onset of the 2001 conflict, as indicated by the initial NLA communiqués, appeared to be aimed at the unification of Albanian lands. Journalist David Binder, in the renowned "Newsweek" issue of March 22, 2001, quotes Ali Ahmeti as stating: "Our only objective is to expel the Slavic forces from the territory historically belonging to the Albanians".

The initially announced platform failed to garner support from any political force within the state or from the international community. President Trajkovski reacted by labeling it as the work of a group of terrorists infiltrated from abroad, asserting that political parties had the capacity to resolve disputes internally. Then-Prime Minister Lupço Georgievski attributed the aggression to external sources, specifically from Kosovo.

The position of the DPA, at the time articulated by its deputy chairman Menduh Thaçi and nearly the entire party leadership, characterized the situation as involving "a small group of bankrupt individuals who had deviated from the rule of law", and claimed that their aim was to eliminate the DPA from the political scene.

The strongest condemnation came from the eminent American diplomat Richard Holbrooke, who had previously negotiated with Milosevic on the status of Kosovo and Bosnia. He denounced the military actions of the NLA as originating from abroad, *emphasizing that Macedonia was under attack from those it had supported during the Kosovo war.*

The Secretary-General of NATO, George Robertson, in Brussels, expressed a strong reaction, stating: "... *Last Monday, in Skopje, they clearly and harshly declared themselves as criminals. Those who kill people serving their country do not deserve support, and those who support them should cease doing so*".

"With the further escalation of the conflict, the reactions of the international community became even harsher, including responses from the State Department, the EU, and France. During the events in Aračinovo, the US State Department issued a communique, which stated that: *"The US strongly condemning the extremist actions of the so-called NLA and opposing*

its military tactics aimed at undermining Macedonian democracy and jeopardizing regional stability. The communique urged an immediate cessation of violence and the withdrawal of the NLA, starting from Aračinovo. The occupation of Aračinovo by extremists escalated the conflict and posed a potential threat to NATO supplies. The actions of the NLA directly contradicted political reforms and harmed the interests of ethnic Albanians in the entire region".

However, the leader of the NLA, Ali Ahmeti, held a different perspective. In an article titled "At the Front in Macedonia: The Rebel Show" published in The New York Times on March 19, 2001, Carlotta Gall quoted Ali Ahmeti as saying: *"Personally, I am in favor of all Albanians living together, but we are not opposed to international institutions like NATO. We do not want to fight against them, nor do we wish to lose our allies. We simply want Macedonian forces to vacate our territories. I harbor no hatred toward anyone; I am fighting for the liberation of my homeland"*.

When the conflict began, the well-known American diplomat Richard Holbrooke, in his column in 'The New York Times' dated April 8, 2001, wrote: *'...If the US does not lead events, then events will lead it...The Fifth Balkan War has started in Macedonia, and Washington will face challenges similar to those in Bosnia, Montenegro, and Kosovo...The most urgent challenge is in Macedonia. At most, only weeks remain for mediation to prevent a civil war between the Slavic Macedonians and radical members of the Albanian minority. The US should have appointed a high-ranking emissary to represent the Bush administration clearly alongside the EU representative, Javier Solana...'*

CNN political analyst Robin Oakley, in his observation, quotes the EU representative for Macedonia, François Léotard, as saying before the start of his mediation mission: *"Macedonia is the last domino in the Yugoslav crisis. If it goes the wrong way, other dominoes can follow. Failure in Macedonia has drawn attention and may call into question all that has been achieved in Bosnia and Kosovo"*

Speaking at the NATO headquarters in Brussels on June 13, 2001, US President George W. Bush emphasized: *"We agree that we must defeat the extremists in Macedonia and everywhere else, those who seek to use violence, change borders, and subvert democratic processes.'Bush continued, 'I want to remind you that KFOR has troops on the border, and we must continue their presence to prevent insurgents and weapons from falling into the hands of Albanian extremists. However, the sentiment I've gathered here is that there is still an opportunity for a political agreement, a significant opportunity, and we must work towards this solution"*.

The stance of American President George W. Bush, as quoted above, along with that of George Robertson, the former Secretary General of NATO, who stated that "the Albanian rebels must be convinced that the process of reforms they claim to aim for can only be achieved through democratic means," is reflected in the fundamental principles outlined in points 1.1 and 1.2 of the Ohrid Agreement:

1.1 The use of violence to achieve political goals is completely and unconditionally rejected. Only political solutions can ensure a stable and democratic future for Macedonia.

- The sovereignty and territorial integrity of Macedonia and the unitary character of the state are inviolable and must be preserved. There is no territorial solution to ethnic issues. is it correctly written?

US and EU engagement in conflict resolution

It is evident that the recommendation by diplomat Holbrooke for the USA to engage in solving the crisis had an impact, particularly given the significance of recommendations from a diplomat of his world rank are in question.

On March 10, 2001, the Public Political Dialogue (PDP) office received communication from the American Embassy in Skopje indicating that senior American officials wished to convene a meeting at the Residence of American Ambassador, *Michael Einik* in Skopje to discuss the conflict. In response, we informed the embassy that Dr. Imer Imeri, the chairman of the PPD, and myself, serving as the General Secretary of the PDP, would attend the meeting with the American delegation. On March 11, 2001, at approximately 8:00 p.m., at the Residence of American Ambassador, *Michael Einik* (with the ambassador absent, staying in another room), we held separate meetings. First, I met with a high-level delegation of political experts from the American military led by James Pardew, who was later appointed as President Bush's special envoy for mediation in the conflict. Pardew, with extensive experience in American intelligence services, displayed a keen interest in understanding every detail.

I had very little information at the time about the identities of those involved in the conflict, while I believed that Dr. Imeri possessed more information due to his close ties with the Leninist-Enverist movements. However, he seemed hesitant to disclose it, likely due to his past negative experiences in an arms affair a few years prior. When Pardew asked about the parties involved in the conflict, I responded that I did not have accurate information, but it was rumored that the rebels had the support of NATO and America. I suggested that he might obtain more information from Emrush Xhemaili, a Leninist-Enverist, who recently declared that the party he leads, the People's Movement of Kosovo, "*supports the liberation struggle of the Albanians of Macedonia*".

After hearing this statement of mine, Pardew answered me in a flash: "*No, the USA does not support extremists. We support the elected legitimate political forces*"

Later, Dr. Imeri and I returned to Tetovo, and during the journey, we didn't exchange a single word about the meeting. The following day, on March 13 and 14, 2001, Pardew held meetings with political leaders in Kosovo, including Emrush Xhemaili.

On March 15, 2001, from Pristina, the correspondent of Radio Free Europe (RFE-RL), Jolyon Naegele, reported the following: "*...The special advisor for the Balkans to the US president and the Secretary of State, Ambassador James Pardew, expressed the condemnation of the USA for the violence that occurred yesterday in and around Tetovo, in the northwest of Macedonia*". Albanian extremists exchanged fire with the police near the castle, and demonstrators in the center of Tetovo attacked the camera of a private Macedonian TV station (A1).

Journalist Naegele reports that at the press conference, Pardew said: "*...We urge the Albanian people of Kosovo and Macedonia to do their best to stop this violence and punish those who have committed these actions... We believe that this is a small group of extremists who are simply trying to sow fear and use violence to advance a political agenda*"

Naegel reports that Pardew, in his meeting with Emrush Xhemaili, told him that a party that won 8% of the votes in the local elections in Kosovo cannot represent the rights of all Albanians.

Pardew completed his mission of several days and returned to the US, but the fighting continued.

On March 26, 2001, following the release of the positions in Tetovo Castle two days earlier, Tetovo was visited by the British Foreign Secretary, Robin Cook, and Javier Solana, the Spanish diplomat in charge of EU Foreign Policy and Security. They initially held talks at the

PDP headquarters, located in the center of Tetova. Afterwards, they walked around the center together with us and entered the DPA headquarters.

In the meeting we held at the PDP, we provided them with a memorandum outlining the PDP perspective and requesting the initiation of an Albanian-Macedonian political dialogue. This dialogue would address issues such as the constitutional position of Albanians in Macedonia, the full equality of the Albanian language with Macedonian, and proportional representation in state institutions, among others.

On March 27, Reportweb published the position of the United Kingdom government on the events in Macedonia, where Robin Cook addressed the deputies in the House of Commons, stating: *“On Sunday, the Macedonian Army carried out an operation to retake Hill Tetovo. The operation appears to have been successful, and the armed extremists have relinquished their positions”*.

On Sunday morning, I spoke with President Trajkovski and pointed out to him the importance of operations being proportionate to the risk and refraining from actions that could cause civilian casualties.

Cook referred to his conversation with Solana, emphasizing the need to take an initiative to fulfill the legitimate aspirations of the Albanians.

Figure 1. From the meeting between the central presidency of the PDP and the British Foreign Minister Robin Cook in 2001

While the well-known British daily 'The Guardian', dated March 27, 2001, reports that Javier Solana "... has reaffirmed support for a peaceful resolution of the conflict by encouraging the Albanian rebels to allow the political process to develop freely and make way for negotiations... You must find solutions to the problems not with rifles but with negotiations", he said after the meeting with the ethnic Albanian leader Arbën Xhaferi.

Dilemma: How to solve the crisis?

The onset of the crisis in 2001 brought forth a series of dilemmas regarding its resolution. President Trajkovski suggested that legitimate political forces in Macedonia initiate dialogue to address the issues, thereby averting further internationalization of Albanian demands. This dialogue could unfold within the Macedonian Assembly's commission for Euro-Atlantic integration or through round table discussions, under his patronage.

In the initial stages, this proposal faced opposition from the PPD. In their document titled *"Framework for negotiations on the open issues of Albanians in Macedonia,"* the PDP stated, *"...the PDP insists that Macedonian-Albanian talks be conducted with a negotiating character, and in addition to the parties involved, the international community (EU, OSCE, NATO, and USA) should also participate. The PDP argues that the forum for discussions cannot be the Commission for Euro-Atlantic integration in the Macedonian Assembly, and even less the Round Table initiated by President Trajkovski, without a predetermined agenda, without the involvement of the international community, and without clearly defined statuses of the participants in the talks..."*

Despite the PDP initial opposition, it was compelled to participate in President Trajkovski's Round Tables due to pressure from international actors, including the threat of isolation from the political scene. This is evident in the later statements made by the PPD chairman, Imer Imeri, who remarked: *"...Initially, I disagreed with the shallow political solutions proposed and even ignored some meetings. However, we were pressured by the international community to attend these meetings, regardless of the outcomes. As a result, we reluctantly attended some meetings while abstaining from others"*.

The "Frowick" plan and the termination of talks

The month of March 2001 witnessed a significant escalation in fighting, particularly in the Kumanovo-Likovo region. Albanian settlements were subjected to frequent bombardments by the heavy artillery of the ARM, with military support from Bulgaria and especially Ukraine. Civilians bore the brunt of these attacks. Despite calls from the ARM military establishment for the population to evacuate and allow military actions against the NLA, civilians stubbornly refused to leave their homes. Observing the escalating situation, the international community devised a plan for peaceful mediation. During this period, the two Albanian political parties, DPA and PDP, maintained opposing positions regarding the conflict.

Figure 2.

After European and US diplomatic efforts, the OSCE also decided to contribute to the restoration of peace. On March 21, 2001, from its center in Vienna, the OSCE announced that the Chairman of the OSCE, Romanian Foreign Minister Mircea Xhoana, had appointed American diplomat Robert Frowick to mediate between political leaders in Macedonia in search of a peaceful solution to the conflict.

In an interview with "Deutsche Welle" (Susan Allen Nan and Andrea Strimling — 2003), Robert Frowick stated: "...I made three trips to Macedonia under extremely difficult circumstances when the conflict between Albanians and Macedonians intensified. I served as the personal representative of the OSCE Chairman, a position that rotates annually and was chaired at the time by Romanian Foreign Minister Mircea Xhoana. I received strong support from Washington to facilitate an end to the fighting and initiate the peace process. An example of this support was President Bush's letter to Macedonian President Boris

Trajkovski. I exerted significant pressure on legitimate political leaders on the Albanian side, whether they were from Macedonia, Albania, or Kosovo, urging them to cease hostilities and engage under Trajkovski's political leadership. Secretary of State Colin Powell also sent a letter endorsing my efforts, which garnered attention, particularly among the Albanian population”.

After arriving in Macedonia, Frowick started his mission with separate meetings with representatives of the PPD, DPA, and President Trajkovski.

One day, during a call to the OSCE Office in Skopje, Muhamed Halili, Ismet Ramadani, and Naser Zyberi were in conversation. Ambassador Frowick briefed us on his political mandate and the purpose of his arrival. While emphasizing that he would not engage with terrorists directly, he left open the possibility for his political adviser, David Foley, to meet with local NLA commanders to discuss the potential for a bilateral ceasefire in the Kumanovo-Likovo axis, where intense shelling and fighting were occurring. Ismet Ramadani assured Frowick that he could facilitate the connection between his political adviser and local commanders, a promise he fulfilled later on.

During April and early May, we held three working meetings with Ambassador Frowick. Based on our information and requests, Frowick formulated a 10-point plan to halt the fighting. President Trajkovski was regularly briefed on this plan, but it was not shared with the Macedonian political parties.

The Frowick Plan envisioned:

- Bilateral cessation of hostilities.
- Intervention by humanitarian and health organizations, including the International Red Cross and Red Crescent.
- Demobilization of local soldiers, who will remove their military uniforms and transition to civilian life freely.
- Soldiers from Kosovo are to remove their uniforms and deposit their weapons in designated areas (istikams), departing in organized groups back to Kosovo via routes monitored by KFOR.
- Announcement of a general amnesty for NLA soldiers.
- Initial control of the area by OSCE and KFOR forces during the first week, followed by the Macedonian police, supported by a limited number of Albanian policemen, taking over responsibility for these villages after ten days.

The second package of the Frowick Plan included the commencement of political discussions on topics that we collectively defined, such as: the constitutional status of Albanians in Macedonia (including the Preamble), the official recognition of the Albanian language, equal representation in state bodies and institutions, and population registration. All of these matters were related to constitutional changes, to which Macedonian politicians exhibited strong opposition and allergic reactions.

After the drafting of the Frowick Plan, Macedonian journalists uncovered discussions between President Trajkovski and Albanian political parties aimed at ending the war. This discovery sparked extreme politicization, eliciting harsh reactions from Macedonian parties IMRO-DPMNU and SDUM. The issue gained further traction when Ambassador Frowick's advisor, Mr. David Folley, with President Trajkovski's approval, entered the prohibited area in Matejçe. There, he engaged with local NLA commanders and presented them with a plan. However, the commanders rejected it because it lacked provisions for their future status, despite offering amnesty to NLA members. Upon his return from Matejçe, Folley briefed Ambassador Frowick, and adjustments were made to the plan to address the concerns regarding the status of the commanders and soldiers. President Trajkovski subsequently accepted the revised plan.

The situation escalated further when journalists uncovered that the plan had begun to be implemented on the ground. Seeking to score political points for his party, DPA, Deputy Minister of Health Muharem Nexhipi ventured into the restricted area of Matejçe ahead of schedule, using an ambulance. In a conversation with local commanders, he secured the release of a citizen of Kumanovo, known as 'Romeo,' who had been held hostage for several days by NLA soldiers due to his actions against the population in Kumanovo. This action enraged Macedonian politicians, who vehemently opposed any form of contact with what they referred to as 'terrorists,' namely the NLA. Consequently, they demanded Ambassador Frowick's expulsion from the country.

This occurred during the first week of the enlarged Coalition's work when Foreign Minister Ilinka Mitreva asked Frowick to step down, a request he gracefully honored. In a conversation with Ismet Ramadani from Brussels, Frowick stated that he had accomplished his mission and that it would be continued by others. Subsequently, what happened with the EU and US envoys.

Before deciding to leave the country, Frowick was accused by both the OSCE and the State Department of working independently and not representing either organization effectively. This accusation was aimed at pacifying Macedonians who accused the USA and the Western world of aiding the Albanians.

In the May 29, 2001 issue of the British newspaper "The Guardian", the well-known columnist Jonathan Steel wrote, "*It is not clear whether Frowick, who is a special envoy of the OSCE, acted alone, or, more plausibly, on behalf of governments that could disavow his actions if the situation deteriorated*".

How was the Ohrid Agreement achieved?

Intra-Albanian mediations took place at the coffee named <<DORA>>

The party meetings concerning the Frowick Plan caused a rift between PDP and DPA, as they had not yet established friendly relations following their diametrically opposed positions during the 2001 conflict. DPA was unfamiliar with the leaders of the NLA and was unwilling to engage in negotiations. On the contrary, PDP took the opposite stance, insisting on ceasefire, amnesty, and participation in potential political discussions with the Macedonian side. There was no particular camaraderie between the political leaders of the two parties, Imer Imer and Arbën Xhafer, especially after the local elections. PDP withdrew from the race in protest of electoral irregularities displayed through campaign materials in various cities, further straining relations between the leaders.

In an interview with war expert Petrit Menaj (2004), Dr. Imer Imeri said the following about Arbën Xhaferi: "As a politician of his caliber, he knew how to flatter and deceive his competitors. I often overlooked this, as he sought to diminish others while elevating himself to an indisputable position of competition, with others merely serving his interests..."

Due to the inability of the two leaders to meet because of their disagreements, sometime in early May, Miftar Zyberi, a professor and proponent of pluralist political movements at the time, took the initiative to explore the possibility of a meeting between the two parties based on Arbën Xhaferi's initiative. Miftari communicated this initiative to Prof. Havzi Mehmeti, one of the earliest activists for the establishment of the PDP. After Havzi conveyed Miftari's request to me, I responded that such a meeting would be possible if he also accompanied me. One day in early May 2001, Havzi and I visited the DPA alternative headquarters located in the building where the "Dora" cafeteria was situated. During the meeting, we were warmly welcomed by the vice-president, Menduh Thaçi. Shortly thereafter, the mayor Arbën Xhaferi emerged from the basement of the building and joined us. Despite lacking the knowledge and

mandate of Mayor Imeri, we reached the following agreements during the meeting:

- To set aside unnecessary political conflicts and unite in support of the peace efforts.
- To establish an expanded coalition among the four political party's PDP, DPA, IMRO-DPMNU, and SDUM to halt the conflict.
- To initiate essential Albanian-Macedonian dialogue for constitutional reforms involving Macedonian political parties and international stakeholders.
- To create a joint platform and team for future Albanian-Macedonian negotiations.
- Following the model of the Coordinating Council of Albanian political parties in the former Yugoslavia, led by Dr. Ibrahim Rugova, let's establish a coordinating council between PDP, DPA, and NLA. This council will ensure that Albanians are led in a coordinated manner over the next four years and will implement agreements reached with the Macedonian side in political talks with discipline.
- The political representative of the NLA, Ali Ahmeti, should serve as the chairman of the coordinating council
- The Coordinating Council should develop its coordination platform among political parties.

After the meeting, I approached Dr. Imer to inform him about our discussion. Although by that time, someone had become aware of our meeting with the leaders of DPA and had advised the mayor that we had acted inappropriately by meeting with Arbën and Menduh, Dr. Imer gladly accepted the plan as a means of initiating cooperation between the two parties.

I was very surprised when some jealous rivals within the party propagated against this meeting for a whole week, even threatening to expel me from the party. However, ten days later, I observed them following the doctor and joining the gathering where a lunch was organized between Arbën Xhafer, Imer Imer, and other activists from both political parties. This event was accompanied by Veton Surroi and Ylber Hysa. Meanwhile, I was waiting for a diplomat at the hotel "Aleksandar Palace" in Skopje.

Uninformed about what happened after the lunch, I joined the crowd and realized that Veton and Hysa had organized a meeting for the next day (May 22, 2001) in Prizren between the two leaders and the political representative of the NLA, Ali Ahmeti.

Regarding the reasons for signing the Prizren Agreement, Arbën Xhaferi expressed himself as follows: *"Listen to Petri! he said. You know that from the beginning, the NLA was labeled as terrorist and extremist, and we needed to legitimize this army and its war. However, we were in power, and there was great pressure, both from the international community and from the Albanian state, to not recognize this war. But, as an Albanian, I felt it was my duty to support and assist this war, despite the fact that it seemed not to be properly organized. With the intervention of our friends from Kosovo, we convened in Prizren, as you know. I, Ali, and Imer Imeri agreed that, in general, we would demand from the Macedonian state the rights that were denied to the Albanians, those rights that belong to every people"*.

Meanwhile, the former leader of the PPD, Imer Imeri, expresses himself differently about the motive of the meeting and the text of the Prizren Agreement: *"Of course, the political subject led by Arbëri, as a leader with a foundation, had long been opposed to war. However, with the progression of the war and the changing situation both on the frontlines and in the political arena, perhaps also due to external pressures of which I am not specifically aware, I began to change my opinion. It appeared that the war would achieve victory, and since it was going to win, it needed to be supported. As for the declaration of Prizren, I must admit that I didn't like it as it was formulated in the text. It seemed too soft, even divergent from the definitions we had previously agreed upon. I voiced my opposition to it, but I did not press the issue because I did not want to risk the failure of the meeting. Nevertheless, despite its shortcomings, the statement had its own significance; it provided momentum to the war by*

fostering unity among the Albanian political factions”.

This realization by Imer Imeri may have stemmed from the fact that this was the only document where PPD representatives did not contribute any written letters. It came as a surprise to him because, as he explains, *“the political entity that I led had intellectual and political potential among its cadre, who possessed experience and the ability to conduct thorough analyses, not only by me, but also by others.” This is why he insisted in Prizren that the statement be stronger. He concludes, ‘If it did not entirely reflect what we proposed to be written, it would certainly have been more beneficial than what we ultimately signed”.*

The Prizren Agreement caused confusion within the international community. Despite suggestions from our political leaders to isolate the war leaders and support legitimate political forces, it marked the first phase of the initiative for a peaceful resolution of the conflict. It also aimed to unify the military and political factors, as well as legitimize the military presence.

The enlarged coalition and the start of talks

Before the meeting at 'Dora,' PDP maintained the position that the war could only end if all political parties jointly committed to finding a solution. To achieve this, it was necessary for IMRO-DPMNU and DPA to agree to the creation of an extended four-party coalition comprising IMRO, DPA, PDP, and SDUM. We agreed with SDUM that the conflict could not be resolved through military actions, but rather through political dialogue. Our joint action with SDUM aimed to persuade the international community to convince IMRO-DPMNU and DPA to form an Expanded Government. Following the PDP-DPA joint meeting, the latter agreed to this proposal. As a result, Ljubčo Georgievski had no choice but to relay the news to Solana and Robertson that he agreed to establish an Expanded Coalition comprising the four largest political parties: IMRO, DPA, SDUM, and PDP.

The expanded coalition was voted in the Assembly on May 13, 2001. I had preferred the position of deputy foreign minister even though I was offered the position of deputy prime minister, and that's how it remained. After the new enlarged government was voted in, President Trajkovski sent a letter to Robert Badinter, the chairman of the Arbitration Commission for the former Yugoslavia and the former chairman of the Constitutional Court of France, seeking legal assistance for the Albanian demands. Following this letter, Robert Badinter consulted with President Trajkovski.

Eye to eye with badinter: democracy close up

One day in early June, I received a phone call from the French embassy in Skopje requesting a conversation with Robert Badinter, a world-renowned jurist and former French Minister of Justice, known for his role as chairman of the Commission for the Dissolution of Yugoslavia, regarding the Albanian demands. At the residence of the French ambassador, François Terral, we engaged in a one-hour conversation during which I provided detailed information about the Albanian demands. I particularly emphasized the importance of consensual democracy, the status of the Albanian language, the constitutional rights of Albanians, proportional representation, and protection from the majority of Macedonian deputies due to their dominant presence in parliament.

Figure 3. Meeting with Robert Badinter at the French Residence in Skopje, in 2001.

After listening to me attentively, Badinter asked me why we insisted so much on consensus decision-making when it could potentially lead to impasses?

Throughout my four-year tenure as a deputy in the Macedonian assembly, despite our coalition with the SDUM party, we struggled to reach consensus on significant decisions with our government coalition partners. Even within the assembly, Macedonian political parties only approved one PDP amendment, specifically regarding water.

Then Badinter asked me how PPD thinks to solve this issue?

I explained to him that PDP believes the creation of a bicameral system, similar to that of the United Kingdom, would be applicable in Macedonia. Under this system, the House of Citizens would have the authority to block majority decisions on important laws pertaining to international relations, equitable investments across the republic, and budget management.

At this point, Badinter interrupted me and went upstairs to his room. After quickly consulting literature, he returned and informed me that he would analyze the practices of many countries and come up with a concrete proposal. This placement system is now practiced in Macedonia as 'the majority of Badinter'.

Figure 4.

The next day, at the same Residence, we had a working lunch together with Imer Imeri, Robert Badinter, and Ambassador François Terral. Following that, Badinter returned to Paris and visited Skopje again on June 26 and 27, where he held working meetings with representatives of Albanian political parties. For two consecutive days at the premises of the French Embassy in Skopje, Badinter listened to the Albanian demands from the joint group consisting of Imer Imeri, Naser Zyberi, Ismet Ramadani, and myself (where I discussed and translated at Badinter's request, as the translators were inexperienced and unfamiliar with political terminology) representing the PDP, as well as Arbën Xhaferi and Menduh Thaçi from the DPA.

In an interview for the well-known Parisian newspaper "Le Monde," Badinter states the following: *"...it seems that consensual democracy cannot be practiced because consensus does not solve anything. The insistence on consensus makes it impossible to govern a country facing difficulties. New forms of meeting legitimate Albanian demands must be found," he emphasizes. 'This is possible through the implementation of local self-government, a highly decentralized democracy, a close-up democracy..."*

In the last meeting, involving the leaders of the four political parties IMRO-DPMNU, SDUM, DPA, and PDP, with the participation of Solana and Robertson, held on July 26 and 27, 2001, the interlocutors concluded that a Macedonian-Albanian political dialogue without international mediation had become impossible. Although the parties initially agreed to resume talks on July 28 in Tetovo, they changed the location, for security reasons, to Ohrid, specifically the Biljana villa, the residence of the President of the Republic.

The representatives of the Macedonian political parties rejected these requests, while for the representatives of the PDP and DPA, the platform proposed by Macedonian experts and Badinter was deemed unacceptable.

On July 10, the representatives of the political parties at the Trajkovski Round Table were joined by the American facilitator Pardew, the EU's Leotar, the OSCE representative for minorities Max Van der Stul and the NATO representative in Skopje, Peter Feith.

Figure 5. The mediator Leotard is depicted in the photo receiving a wire stocking made by a housewife from the village of Merovë in Tetovo.

On July 9, in the late hours, around 8:00 p.m., I invited the French ambassador François Terral to a family dinner at the "Uranija" restaurant. Later, through a phone call, someone alerted the ambassador to the arrival of the EU facilitator, François Leotard, in Skopje, who expressed a desire to join us for dinner. After expressing my pleasure to welcome him to the table, he arrived and stayed until late at midnight. During our conversation, we exchanged views on the political crisis and Albanian demands. This spontaneous meeting provided facilitator Léotard with a clear understanding of the situation and the challenges he would face in his mission

After the two sides failed to accept each other's platforms, and with the aim of synchronizing their positions, the international representatives held separate meetings with experts from the political parties in the following days. Through discussions, the Albanian negotiators reached a compromise to withdraw the request for a vice president of the state. Instead, they secured the right of veto on issues affecting the Albanian national identity, as well as the status of Albanians as a constituent people.

The group of experts from PDP and DPA consisted of Naser Zyberi and Xhevdet Nasufi, the latter of whom was also the vice president of the government.

The second improved and corrected text was submitted by the facilitators to the political parties on July 16, 2001.

The final draft version was endlessly politicized by Macedonian media and intellectuals, portraying it as a problem and as open support by facilitators Leotard and Pardew for Albanian demands. It was seen as a failure of the Badinter platform, strongly supported by Macedonian political parties, and as an opportunity to undermine the state. Prime Minister

Georgievski went even further in his criticism, describing the platform as being offered in a "cowboy style" by representatives Leotard and Pardew. This marked the most critical juncture in the continuation of Macedonian-Albanian talks in 2001.

Seventeen years later, Ambassador Pardew publishes his book: "Peacemakers: American Leadership and the End of Genocide in the Balkans", where he dedicates a chapter to the signing of the Ohrid Agreement. According to him, to achieve peace in Macedonia, two conditions were necessary: the complete equal status of the Albanian language with Macedonian and the functioning of the local police, as well as some secondary issues such as the Preamble of the Constitution.

The official status of the Albanian language has been a particular headache, with Pardew himself expressing doubts about whether it should be granted official status. Furthermore, the Macedonian side was unwilling to even discuss this matter.

The turning point in the talks, as Pardew writes (which Imer Imeri also corroborates in the interview, and which the French ambassador Terral mentioned to me in Luxembourg), occurred on July 16, 2001, the day of French independence celebrations. After harsh criticism directed at Arbën Xhaferi by Pardew, stating that the Albanians had submitted unrealistic demands, Xhaferi agreed to make concessions. He accepted a weaker position for the Albanian language and withdrew the demand for complete control of the local police. *"The Albanians accepted the draft text, whereby Albanian becomes a second official language, but not on equal footing," Pardew explained. "I told Xhaferi that if he could guarantee that all Albanian leaders would accept the proposal, we would offer it to the president as the best chance for an agreement." A few hours later, Xhaferi returned with guarantees. However, for the Albanians, the status of their language remained the first priority"*.

On July 29, 2001, Albanian leaders Imer Imeri and Arbën Xhaferi attempted to convince President Trajkovski to accept equal official status for the Albanian and Macedonian languages as a condition for disarming the NLA, but he refused. On the evening of July 29, the Albanian side accepted a compromise: the ALBANIAN LANGUAGE WOULD HAVE THE STATUS OF AN OFFICIAL LANGUAGE, BUT THE AGREEMENT'S TEXT WOULD NOT EXPLICITLY MENTION THE PHRASE "ALBANIAN LANGUAGE" (but rather 20%). On **July 31, 2001**, both sides accepted the language compromise, but Georgievski threatened to abandon the talks.

After this date, experts became more involved than politicians. In his interview with Deutsche Welle (2004), Leotar expressed gratitude in Macedonian for the legal assistance provided by the renowned Badinter, while Pardew praised the talent of expert Laurel Mirel, who had previously worked on the Constitution of Bosnia, in Dayton, and later on the Constitution of Kosovo. However, the essence lies in the foundational elements of the Agreement, including the Declaration for the equal status of Albanians in Macedonia by the Parliamentary Group of the PDP-PDP, the joint documents of the PDP and The People's Party sent to the UN, the Council of Europe, and the EU. These were reinforced with a portion of the DPA platform, which envisioned the creation of the institution of the vice president with veto rights on national issues and a bicameral parliament.

Conclusion

The military conflict of 2001 arose as a result of severe discrimination against Albanians in all areas of life in the Republic of Macedonia during the period from 1990 to 1998.

Discrimination, which had been present for several decades since 1945 within the former Yugoslav federation, intensified notably during the years 1980-1990, particularly in the final years leading to the dissolution of the federation. This discrimination reached a peak in 1998 when Macedonia enacted constitutional changes through Amendment 45, which resulted in the reduction of many rights in the realms of education and culture. When considering the additional factor of economic inequality, these events require no further elaboration.

The democratic movements of the 1990s in Europe instilled hope for the development of equal rights for Albanians in Macedonia.

During that decade, Albanians actively participated in the democratic movements across Eastern Europe, forming the Party for Democratic Prosperity (PDP), which evolved into a popular movement advocating for their rights.

With the independence of Macedonia in 1991, the country recognized the need for a new Constitution. However, during the discussions on its implementation, the suggestions made by Albanian deputies in the parliament were disregarded. Consequently, deputies from the PDP-PDP coalition abstained from voting on the Constitution. The new Constitution thus became a source of conflict and state repression against Albanians, leading to contentious events and police interventions in Skopje's Bit Pazar, Gostivar, Ladorisht, and the University of Tetova.

The continuous rude behavior of the police towards Albanians incited anger among the population for years. The parties of the Albanian PDP-PDP coalition, pressured by both international actors and intra-Albanian consensus, attempted to bring attention to the problems and needs of the population in international organizations such as the Council of Europe, the EU, the UN, and the OSCE. However, the dire situation in Kosovo, under the occupation of Milosevic's regime, overshadowed Macedonia's issues and hindered international attention from focusing on them.

However, it should be noted that this situation began to improve under the IMRO-DPMNU-DPA government, which significantly advanced the position of Albanians in the country. However, the situation suddenly took a turn for the worse. The governance of this coalition became increasingly corrupt, leading to various corrupt affairs. The election of President Boris Trajkovski was marred by massive vote theft, and pre-election promises were left unfulfilled.

The conflict of 2001 marked a rupture in the norms of inter-Albanian political cooperation within the Albania-Kosovo-Macedonia relations. It emerged without prior coordination among political forces in the Balkans, following a period of success when Macedonia, under the DPA-IMRO government coalition, provided shelter to over 800,000 citizens of Kosovo during the Serbian genocide in Kosovo. This came after a successful period of international military support with NATO intervention against Serbian military forces.

Initially, the Albanian political forces in Albania, Kosovo, and Macedonia did not support the conflict in Macedonia. The international community condemned these unsynchronized actions of the Albanians and labeled the activists as terrorists.

To rectify the situation, the Albanian political party in Macedonia initiated a process of national unification, forming an expanded coalition with Macedonian political forces and engaging in joint negotiations to halt the military conflict.

The efforts within the political forces in Macedonia were supported by the EU and the US, with assistance in resolving the situation provided by special envoys James Pardew from the US and François Léotard from the EU.

Before the commencement of the Albanian-Macedonian talks, the OSCE made efforts to reduce tensions in the country and halt the conflict, initiating a pilot project in the vicinity of Kumanovo, where the fighting had erupted. This project was overseen by the American ambassador to the OSCE, Robert Frowick, who served as the special envoy of the chairman of the OSCE, the Romanian foreign minister, Mircea Geoană.

After several rounds of talks between the Albanian representatives of PPD and PDSH and President Boris Trajkovski, the plan was revealed, prompting Macedonian political parties to request Robert Frowick to leave the country. Subsequently, the talks were interrupted, and this marked the beginning of the most intense phase of the fighting.

After Frowick's departure from Macedonia, incidents of soldiers being killed occurred in Bit Pazar, Karpalak, and Vejce, resulting in the deaths of many soldiers.

After all these events, the EU, the USA, and the Albanian and Macedonian political forces were convinced that the only way to halt the conflict was to initiate Albanian-Macedonian talks aimed at resolving the international issues. These talks concluded with the signing of the Framework Agreement on August 13, 2001, in Ohrid, a pact guaranteed by the EU and the USA.

Despite being signed on August 13, 2001, the implementation of this controversial agreement was delayed for years, extending until 2004. This delay hindered the strengthening of international relations within the country and impeded the promotion of community rights.

References

- [1]. 1.Ahrens, G.H., *Diplomacy on the Edge*, Woodrow Wilson Center Press, Washington D.C, 2002
- [2]. 2.Bajnder. D., "Newsweek" të 22 marsit 2001
- [3]. 3.Department of State-Statements, 2001
- [4]. 4.Dnevnik 17 maj 2001)
- [5]. 5.Gai, C.,- "The New York Times" të 19 marsit 2001
- [6]. 6.Holbrook., R., Richard, "The New York Times" të 8 prillit 2001
- [7]. 7,Macedonia: Country Background and Recent Conflict November 7, 2001 – March 28, 2002 9.
- [8]. 8.Menaj, P., Intervista
- [9]. 9.Philips, J., *Macedonia, warlords&rebels in the Balkans*, I,B Tauris ,2004, London,10.Sandra,I., *Konflikti në Republikën e Maqedonisë: Terrorizëm apo luftë për të drejta?*, Instituti shoqëria e hapur, Shkup.

PLANI “FROWICK” - PIKËNISJE NË NEGOCIATAT SHQIPTARO-MAQEDONASE TË VITIT 2001

Muhamed HALILI

Ish – deputet, koordinator i grupit parlamentar shqiptar dhe ish-diplomat

Abstrakt

Synimi im gjatë punimit të kësaj teme ishte që të bëjë përpjekje për ndriçimin e disa aspekteve ende të pasqaruara si duhet edhe pas 23 viteve të fillimit të konfliktit të armatour në Republikën e Maqedonisë midis UÇK-së (Ushtrisë Çlirimtare Kombëtare) dhe ARM-së (Armatës së Republikës së Maqedonisë).

Është i njohur fakti se në popullatën shqiptare në Maqedoni në vitet 1990-2000 ekzistonte një pakënaqësi për statusin juridiko-kushtetues të shqiptarëve, pas pavarësimit të vendit nga federata jugosllave.

Rrënimi i statusit juridiko-kushtetues me sjelljen e kushtetutës së re të vendit në shtetin e posaçëformuar të Republikës së Maqedonisë si rezultat i shkëputjes së saj nga RSFJ solli si rezultat ashpërsimin e marrëdhënieve ndëretnike në këtë vend dhe ashpërsimin e kursit politik të partive politike shqiptare, Partisë për Prosperitet Demokratik dhe Partisë Demokratike Popullore në Parlament dhe prezentimin e këtij kursi të ri në organizatat ndërkombëtare si në Këshillin e Evropës, Bashkimin Evropian, Asambleenë Parlamentare të OSBE-së (sot OSBE) dhe OKB.

Faza e dytë e zhvillimit të politikës së shqiptarëve të Maqedonisë ishte ajo e “relaksimit të marrëdhënieve ndërnacionale” gjatë kohës së qeverisjes së koalicionit PDSH-VMRO DPMNE karakterizuar me disa përparime të dukshme në promovimin e statusit juridik të shqiptarëve në Maqedoni, e pranuar si një filozofi e re politike edhe nga politikat zyrtare të Prishtinës dhe Tiranës.

Lufta në Maqedoni, zyrtarisht e cilësuar si konflikt i armatosur, ishte një befasi e keqe dhe e papritur jo vetëm për komunitetin ndërkombëtar që përkrahu fuqimisht luftën e Kosovës me tërë arsenalin luftarak të NATO-s, për çlirim nga dora e diktatorit Millosheviq, por edhe si befasi më e madhe se konflikti lindi fill pas çlirimit të Kosovës nga NATO dhe pa dijen e faktorit politik në Kosovë dhe Shqipëri. Dhe, lufta nisi me moton e “çlirimit të tokave shqiptare nga okupatori sllav dhe për bashkim mbarëshqiptar” (Ali Ahmeti 2001) pastaj më vonë të modifikohet si një luftë që “për çastin e dhënë nuk synonte zgjidhjen e problemeve të shqiptarëve të Maqedonisë me korrigjimin e kufijëve ose shkatërrimin e Maqedonisë” si dhe “shprehte përcaktimin e ruajtjes së Maqedonisë si një tërësi dhe përcaktimin e ruajtjes së integritetit territorial dhe sovranitetit të saj.” Në anën tjetër, pas dy dekadave nga fillimi i luftës, ende nuk janë pastruar dilemat a thua vallë ajo luftë nisi për bashkim gjithëkombëtar siç u deklaruan fillimisht bartësit e luftës, luftë për ta rrëzuar PDSH-në, siç thoshte establishmenti i PDSH-së, luftë për të drejta kombëtare, siç thonim ne të PPD-së, apo luftë për shtatë pasaporta diplomatike, siç shkruajti atëbotë në të përditshmen “Fakti” një gazetar dhe intelektual i shquar në Maqedoni, apo luftë për tendera, siç konstaton tash ditë e përditë opozita.

Lënë anash këto cilësime politikanësh dhe opionistësh ky konflikt ushtarak i vitit 2001 i ngriti në pedestal luftëtarët e UÇK-së, trimëritë e të cilëve i kanë përmendur edhe analistët ushtarak e politik më të përbetuar si antishqiptar, siç është ambasadori Risto Nikovski, i cili me një rast shkruan: “Armata (ARM) dhe policia e Maqedonisë përjetuan turp të paparë në luftë. Një grusht terroristësh, siç në fillim i quante Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s, Robertson-i, i bënë rezil edhe ata dhe të gjitha strukturat politike të vendit, duke filluar prej komandantit suprem të Armatës, njëherit kryetar shteti, krejt qeverinë, gjeneralshabin e MPB-në”.

Në përcaktimin tonë dhe të komunitetit ndërkombëtar se konflikti mund të zgjidhet me mjete diplomatike, përpjekjet e ambasadorit amerikan Robert Frowick, dhe të dërguarit special të kryesuesit të OSBE-së, ministrit të jashtëm rumun Mircea Xhoana, zënë vendin e posaçëm në fillimin e negociatave shqiptaro-maqedonase për përfundimin e konfliktit të armatosur, që përfundoi me nënshkrimin e Marrëveshtjes Kornizë të Ohrit, më 13 gusht 2001.

Fjalët kyçe: Robert Frowick, konflikti i armatosur, negociatat shqiptaro-maqedonase të vitit 2001, Mircea Xhoana, OSBE, UÇK, ARM, Risto Nikovski.

Për shkaqet dhe fillimin e konfliktit të armatosur në vitin 2001

Në vitin 2001 unë, Muhamed Halili, isha Sekretar i Përgjithshëm i PPD-së, bashkëhartues i shumë platformave politike dhe bashkëbisedues aktiv me të dërguarit e BE-së dhe SHBA-së dhe zv. ministër i Jashtëm në MPJ dhe ky është versioni im origjinal i ngjarjeve.

Fillimi i konfliktit të armatosur në Republikën e Maqedonisë në vitin 2001 ishte ngjarje e papritur për forcat politike në vend, bashkësinë ndërkombëtare dhe politikën shqiptare në përgjithësi në të gjitha trojet ku banojnë shqiptarët.

Kjo befasi ishte edhe më e madhe se ndodhi pikërisht me mbarimin e luftës në Kosovë ku NATO për herë të parë në ekzistencën e saj përdori efektivet e saja ushtarake kundër një ushtrie, siç ishte ajo e diktatorit serb Millosheviq, e cila synonte pastrimin etnik të Kosovës. Një gjë e tillë ndodhi në kohën kur Kosova dhe shqiptarët në përgjithësi e kishin simpatinë dhe mbështetjen më të madhe ndërkombëtare pas shumë shekujsh dhe konferencash ndërkombëtare të mbajtura në dëm të krijimit të pavarësisë së plotë të shtetit shqiptar dhe copëtimit të saj dhe pozitës së Kosovës në përgjithësi.

Si ndodhi kjo ngjarje, pa një konsultë brendashqiptare të të gjitha forcave politike shqiptare dhe në kundërshtim me Deklaratën e Këshillit Koordinues të partive shqiptare në ish Jugosllavi, kryesuar nga Dr. Ibrahim Rugova, koha do ta sqarojë. Njëzet e tre vite pas, koha i ka sqaruar shumë dilema, por edhe shumë të tjera presim të sqarohen.

Fillimi i konfliktit të vitit 2001, gjykuar sipas komunikatave të para të UÇK-së, synonte bashkimin e tokave shqiptare. Gazetari Dejvid Bajnder, në të famshmen “Newsweek” të 22 marsit 2001, e citon Ali Ahmetin të ketë thënë: “Qëllimi ynë i vetëm është t’i largojmë forcat sllave nga territorit që historikisht është shqiptar”

Kjo platformë e shpallur fillimisht nuk hasi në mbështetje të asnjë forcë politike të asaj kohe brendapërbrenda shtetit dhe në komunitetin ndërkombëtar. Presidenti Trajkovski reagoi duke thënë se, bëhet fjalë për një grup terroristësh të infiltruar nga jashtë, se partitë politike kanë kapacitet që mosmarrëveshtjet t’i zgjidhin vetë. Kryeministri i atëhershëm Lupço Georgievski deklaroi se, agresioni vjen nga jashtë, gjegjësisht nga Kosova. Qëndrimi i PDSH-së, në atë kohë shprehur nga goja e zv.kryetarit të saj Menduh Thaçi dhe gati krejt udhëheqjes partiake ishte se bëhej fjalë për “një grup të vogël njerëzish të falimentuar, që e kishin humbur rrugën e tyre me të cilët duhej të ndeshesh shteti ligjor”, të cilët, sipas tyre, synonin largimin nga skena politike të kësaj partie politike, gjegjësisht PDSH-në.

Reagimi më i ashpër erdhi nga diplomati i madh amerikan Richard Holbrook, i cili negocioi me Milosheviqin për statusin e Kosovës dhe Bosnjës. Ai i dënoi aksionet ushtarake të UÇK-së se vinin nga jashtë duke theksuar se, *Maqedonia u sulmua nga ata të cilët i ushqeu me bukë gjatë luftës së Kosovës.*

Një reagim të ashpër pati Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s, në Bruksel, Xhorxh Robertson-i, i cili deklaroi: “....Të hënën që shkoi, në Shkup, qartë dhe me fjalë të ashpra ata thanë se janë kriminelë, vrasin njerëz të cilët i shërbejnë vendit të tyre, nuk meritojnë përkrahje, dhe ata që i përkrahin duhet të ndalen ta bëjnë këtë”.

Me eskalimin e mëtejshëm të konfliktit bëheshin edhe më të ashpra reagimet e komunitetit ndërkombëtar, si reagimet nga Departamenti i Shtetit, EU, Franca. Kështu gjatë ngjarjeve në Haraqinë, State Departamenti Amerikan lëshon një komunikatë, ku thuhej se: “SHBA ashpër i dënon akcionet ekstremiste të së ashtuquajturës UÇK dhe e kundërshton taktitën e saj ushtarake e cila synon ta rrënojë demokracinë maqedonase dhe rrezikojë stabilitetin regional. Ne i ftojme t’i japin fund dhunës dhe UÇK të tërhiqet menjëherë, duke filluar nga Haraqina. Me okupimin e Haraqinës, ekstremistët e kanë eskaluar konfliktin dhe paraqesin rrezik potencial dhe kërcënim për furnizimet e NATO-s. Aksionet e UÇK-së shkojnë drejtëpërsëdrejti kundër reformave politike duke i cënuar interesat e shqiptarëve etnikë në

tërë regjionin”

Por, kështu nuk mendonte udhëheqësi i UÇK-së, Ali Ahmeti. Në të përditshmen “The New York Times”, të 19 marsit 2001, të titulluar “Në front në Maqedoni: shou i rebelëve, Carlotta Gall, ka cituar Ali Ahmetin të ketë thënë: *“Personalisht unë jam për atë të gjithë shqiptarët të jetojnë sëbashku, por ne nuk jemi kundër institucioneve ndërkombëtare, siç është NATO; ne nuk duam të luftojmë kundër tyre dhe nuk duam t’i humbim aleatët tanë. Ne duam që forcat maqedonase t’i lëshojnë territoret tona. Unë nuk e urrej askend, unë jam duke luftuar për çlirimin e territorit tim”*.

Kur filloi konflikti, diplomati i njohur amerikan Richard Holbrook, në një kolumnë të tij në “The New York Times” të 8 prillit 2001 shkruan: *“...Poqese SHBA-të nuk u prijnë ngjarjeve atëherë ngjarjet do t’i prijnë asaj...Lufta e Pestë Ballkanike ka filluar në Maqedoni dhe Washingtoni do të përballet me sfidat si ato në Bosnjë, Mal të Zi dhe Kosovë.... Sfida më urgjente është Maqedonia. Më së shumti ngelin vetëm javë për ndërmjetësim të pengohet lufta civile mes maqedonasve sllavë dhe anëtarëve radikalë të minoritetit shqiptar. SHBA duhet të ketë emëruar një emisar të rangut të lartë qartazi ta përfaqësojë administratën e Bushit krahas përfaqësuesit të BE-së. Javier Solana...”*

Analisti politik i CNN Robin Oakley, në vështrimin e tij citon përfaqësuesin e BE-së për Maqedoni, François Leotard, para nisjes së misionit të tij ndërmjetësues të ketë thënë: *“Maqedonia është domino e fundit në krizën jugosllave. Nëse ajo ndjek rrugën falso, dominot tjera mund ta ndjekin. Dështimi në Maqedoni, e ka tërëherë vëmendjen, ai mund ta vëjë në pikëpyetje gjithë atë që është arritur në Bosnjë dhe Kosovë”*

Duke folur në selinë e NATO-s në Bruksel, më 13 qershor 2001, presidenti amerikan George W. Bush ka theksuar: *“Ne pajtohemi se duhet t’i mposhtim ekstremistët në Maqedoni dhe gjithkund ata të cilët kërkojnë të përdorin dhunën, t’i ndryshojnë kufinjët dhe përmbysin proceset demokratike”*. *“Unë dua t’ju përkujtojë, vazhdon Bush, se KFOR ka trupa në kufi dhe ne duhet ta vazhdojmë praninë e tyre, të pengojmë kryengritësit dhe armët të mos bien në duart e ekstremistëve shqiptarë, por ndjenja që unë e hetova këtu është se ende ka mundësi për marrëveshje politike, një mundësi e mirë, dhe ne duhet të punojmë për këtë zgjidhje”*.

Qëndrimi i presidentit amerikan George W. Bush, i cituar më lartë si dhe ai i George Robertson ish-Sekretarit të Përgjithshëm të NATO-s, i cili citohet të ketë thënë se “rebelët shqiptarë duhet të binden se procesi i reformave që ata thonë se i synojnë, mund të arrihen vetëm me mjete demokratike” dhe i tërë komunitetit evropian është pasqyruar në parimet themelore në pikat 1.1 dhe 1.2 të Marrëveshtjes së Ohrit, ku shkruhet:

1.1 Përdorimi i dhunës për arritjen e qëllimeve politike hudhet poshtë plotësisht dhe është i pakushtëzuar. Vetëm zgjidhjet politike mund të sigurojnë ardhmëri stabile dhe të ardhme demokratike për Maqedoninë.

-Sovraniteti dhe integriteti territorial i Maqedonisë dhe karakteri unitar i shtetit janë të pacënueshëm dhe duhet të rruhen. Nuk ka zgjidhje territoriale për çështjet etnike.

Angazhimi i SHBA-së dhe BE-së në zgjidhjen e konfliktit

Qartë shihet se rekomandimi i diplomatit Holbrook që SHBA-të të angazhohen në zgjidhjen e krizës i pati efektet e veta, aq më tepër kur janë në pyetje rekomandimet e një diplomati të rangut të tij botëror.

Më 10 mars 2001, nga Ambasada Amerikane në Shkup, në zyrën e PPD-së na njoftuan se zyrtarë të lartë amerikanë duan të takohen në Rezidencën e ambasadorit amerikan Mike Einik, në Shkup, në lidhje me luftën. Ambasadën e informuam se kryetari i PPD-së Dr. Imer Imeri dhe unë në cilësinë e Sekretarit të Përgjithshëm të PPD-së do të takohemi me delegacionin amerikan. Më 11 mars 2001, diku prej orës 20 në Rezidencën e Ambasadorit Mike Einik (në mungesë të ambasadorit, i cili rinte në një dhomë tjetër) patëm takime të

ndara, së pari unë e pas meje Imer Imeri, me një delegacion të lartë ekspertësh politik e ushtarak amerikanë kryesuar nga James Pardew, më vonë i emëruar si i dërguar special i presidentit Bush për ndërmjetësim në konflikt. Pardew kishte pasur një eksperiencë të madhe në shërbimet inteligjente amerikane dhe interesohej të dijë çdo detaj.

Unë atëherë kisha fare pak informacione se kush ishin ata që bënë luftë, ndërsa mendoj se Dr. Imeri posedonte informacione më të mëdha, sepse kishte lidhje të ngushta me lëvizjet leniniste-enveriste, por frikësohej t'i shpalos nga përvoja e idhtë që e pati në aferën e armëve, disa vite më parë. Në pyetjen e Pardew se, kush janë ata që bëjnë luftë? unë u pëgjigja se nuk kam informacione të sakta por rebelët thirren se kanë përkrahjen e NATO-s dhe Amerikës. Ndoshta më tepër do të mësoni nga Emrush Xhemaili, vazhdova unë, një leninist-enverist, i cili pak ditë më parë deklaroi se partia që ai e kryeson (Partia Popullore e Kosovës), “*e mbështet luftën çlirimtare të shqiptarëve të Maqedonisë*”.

Pasi e dëgjoji këtë prononcim timin, Pardew rrufeshëm ma ktheu: “*Jo, SHBA nuk përkrahin ekstremistë. Ne përkrahim forcat e zgjedhura legjitime politike*”.

Vonë me Dr. Imerin u kthëm në Tetovë dhe rrugës nuk këmbuem asnjë fjalë në lidhje me takimin. Të nesërmen, më 13 dhe 14 mars 2001, Pardew ka pasur takime me liderët politikë në Kosovë, mes tjerash edhe me Emrush Xhemailin.

Korrespondenti i Radio Evropa e lirë (RFE-RL) Jolyon Naegele, më 15 mars 2001, nga Prishtina, mes tjerash, pat raportuar si vijon: “*...Këshilltari special për Ballkanin, i presidentit të SHBA-së dhe Sekretarit të Shtetit, Ambasadori James Pardew, natën që shkoi e shprehu dënimin e SHBA-ve për dhunën që dje kaploi në dhe përreth Tetovës, në veriperëndim të Maqedonisë...*” Ekstremistët shqiptarë shkëmbyen zjarr me policinë në afërsi të kalasë dhe demonstrantët në qendër të Tetovës e sulmuan kamerën e një TV stacioni maqedonas privat (A1).

Gazetari Naegele raporton se në konferencën për shtyp Pardew të ketë thënë: “*...Ne ftojme popullin shqiptar të Kosovës dhe atë në Maqedoni të bëjnë çmos që të ndalin këtë dhunë dhe t'i dënojnë ata që kanë marrur aksion dhe e kanë shkaktuar këtë... ne besojmë se ky është një grup i vogël ekstremist të cilët thjeshtë bëjnë përpjekje të mbjellin frikë dhe përdorin dhunë për promovimin e (agjendës) politike...*”

Naegel raporton se Pardew në takimin e tij me Emrush Xhemailin i ka thënë se një parti që në Kosovë ka fituar 8% të votave në zgjedhjet lokale, nuk mund të përfaqësojë të drejtat e të gjithë shqiptarëve.

Pardew mbaroi misionin e tij disa ditësh dhe u kthye në SHBA, por luftimet vazhduan.

Më 26 mars 2001, pas lëshimit të pozicioneve në Kala të Tetovës dy ditë më parë, Tetovën e vizituan Sekretari britanik për Punë të Jashtme, Robin Cook dhe Havier Solana, diplomati spanjoll i ngarkuar për Politikë të Jashtme dhe Siguri i BE-së. Ata së pari erdhën në biseda në selinë e PPD-së, që gjindej në qendër të Tetovës dhe pas kësaj sëbashku me ne, në këmbë e bënë një xhiro në qendër dhe hynë në selië e PDSH-së.

Në takimin që e bëmë, në PPD, atyre u dhamë një Memorandum se, si PPD i sheh gjërat, duke kërkuar hapjen e një dialogu politik shqiptaro-maqedonas, në lidhje me pozitën kushtetuese të shqiptarëve në Maqedoni, barazinë e plotë të gjuhës shqipe me maqedonishten, përfaqësimin proporcional në institucionet e shtetit, etj.

Më 27 mars në Reportweb botohet Qëndrimi i qeverisë së Mbretërisë së Bashkuar për ngjarjet në Maqedoni, ku Robin Cook iu drejtua deputetëve në Dhomën e komunave, duke u thënë: “*...Të dielën Armata e Maqedonisë ka zhvilluar një operacion ta rikthejë Kodrën sipër Tetovës. Operacioni duket se ka pasur sukses dhe ekstremistët e armatosur i kanë lëshuar pozicionet e tyre*”.

Të dielën në mëngjes, bisedova me presidentin Trajkovski dhe ia vura në dije rëndësinë që operacionet të jenë proporcionale me rrezikun dhe të përmbahen nga aksionet, të cilat mund

të shkaktojnë viktima civile.

Më poshtë Cook referon se ka biseduar me Solanën, të marrin një nismë për realizimin e aspiratave legjitime të shqiptarëve.

Figura 1: Nga takimi i kryesisë qendrore të PPD-së me ministrin e jashtëm britanik Robin Cook në v. 2001.

Ndërsa e përditshmja e njohur britanike e “The Guardian” e datës 27 mars 2001 shkruan se Havier Solana “...ka riafirmuar mbështetjen për një zgjidhje paqësore të konfliktit duke i inkurajuar rebelët shqiptarë ta lejojnë procesin politikë të zhvillohet lirisht dhe ta bëjë rrugën e tij... Ju duhet të gjeni zgjidhje të problemeve jo me pushkë por me negociata” - ka thënë ai pas takimit me liderin etnik shqiptar Arben Xhaferi.

Dilema: Si të zgjidhej kriza?

Me paraqitjen e krizës në vitin 2001 u paraqitën edhe dilemat se si duhet zgjidhur ajo. Që t’i ikë internacionalizimit të mëtejme të kërkesave shqiptare, presidenti Trajkovski doli me propozim se forcat politike legjitime në Maqedoni kanë aftësinë e tyre që të gjejnë zgjidhje të problemeve me nisjen e një dialogu i cili do të mund të zhvillohet në Kuvendin e Maqedonisë në komisionin për integritime evro-atlantike ose në tryeza të rrumbullakta, të cilat do të bëheshin nën patronatin e tij.

Në fillim këtë propozim e kundërshtoi PPD, e cila në dokumentin e titulluar “*Kornizë për negociata për çështjet e hapura të shqiptarëve në Maqedoni*”, e patë informuar opinionin se, “...PPD insiston që bisedimet maqedono-shqiptare të kenë karakter negocues dhe përveç palëve në bisedime të merr pjesë edhe faktori ndërkombëtar (EU, OSBE, NATO dhe SHBA). PPD konsideron se forum për diskutime nuk mund të jetë Komisioni për integritime evro-atlantike në Kuvendin e Maqedonisë e aq më pak Tryeza e rrumbullakët e inicuar nga ana e kryetarit Trajkovski, pa rend dite të përcaktuar që më parë, pa pjesëmarrje të faktorit ndërkombëtar dhe pa status të definuar të pjesëmarrësve në bisedime...”

Përkundër këtij qëndrimi të PPD-së, ajo që e detyruar të merr pjesë në Tryezat e kryetarit Trajkovski nga presioni që i bëhej nga faktori ndërkombëtarë, me kërcënim të izolimit të saj nga skena politike. Dëshmi e përmbajtjes së Komunikatës së PPD-së janë edhe konstatimet e

mëvonshme të kryetarit të saj, Imer Imeri i cili shprehet si vijon: “...Unë në fillim kur pashë se sa cekët duhet të shkonin në zgjidhjet politike, nuk u pajtova në asnjë mënyrë dhe i injorova, në disa takime nuk shkova. Faktori ndërkombëtar bënte presion që të shkonim në takim, pa marrë parasysh se ç’farë do të arrihej dhe ne në disa takime shkuaam, në disa nuk shkuaam...”

Plani “Frowick” dhe ndërprerja e bisedimeve

Muaji mars i vitit 2001 ishte muaji i intensifikimeve të luftimeve posaçërisht në regjionin Kumanovë-Likovë. Bombardime të shumta të vendanimeve shqiptare bëheshin çdo ditë nga artileria e rëndë e ARM-së, të ndihmuar me ndihma ushtarake të Bullgarisë dhe posaçërisht Ukrainës. Nga këto bombardime më së shumti pësuan civilët. Establishmenti ushtarak i ARM-së kërkonte nga popullata që ata ti braktisin vatrat e tyre që pastaj të merrnin aksione ushtarake kundër UÇK-së, por popullata me ngulm e refuzonte këtë dhe ata qëndronin në vatrat e tyre. Komuniteti ndërkombëtar duke parë se situata eskalon gjithnjë e më tepër e bëri planin e tij për ndërmjetësim paqësor. Në këtë kohë dy partitë politike shqiptare PDSH dhe PPD ende mbanin pozita diametralisht të kundërta në lidhje me luftën.

Figura 2

Pas gjithë këtyre aktiviteteve të diplomacisë evropiane dhe të SHBA-së, edhe OSBE-ja kishte vendosur ta jep kontributin e saj për rivendosjen e paqës, dhe me 21 mars 2001 nga qendra e saj në Vienë kumtojnë se kryesuesi i OSBE-së, ministri i jashtëm rumun Mircea Xhoana kishte caktuar diplomatën amerikane Robert Frowick për ndërmjetësim mes liderëve politik në Maqedoni për të gjetur një zgjidhje paqësore të konfliktit.

Në një intervistë për "Deutsche Welle" (Susan Allen Nan and Andrea Strimling — 2003) Robert Frowick pat deklaruar: "...Gjithashtu unë pata tre udhëtime në Maqedoni, mua më thirrën në rrethana ekstremisht të vështira kur filloi të ashpërsohet lufta midis shqiptarëve etnik dhe maqedonasve, si përfaqësues personal i kryesuesit të OSBE-së, një pozicion ky që ndëron me rotacion çdo vit dhe pozitë kjo e cila kryesohej nga ministri i jashtëm rumun Mircea Xhoana. Unë pata mbështetje të lartë nga Vashingtoni të promovoj dhe t'ju jap fund luftimeve dhe fillimit të procesit të paqës. Si shembull është letra e presidentit Bush dërguar presidentit të Maqedonisë Boris Trajkovski. Unë isha involvuar dhe bëja presion të fortë ndaj liderëve legjitim politikë në anën shqiptare, qofshin ata nga Maqedonia, Shqipëria apo Kosova, t'i ndalin luftimet dhe t'i bindi të angazhohen nën lidhshirin politik të Trajkovskit në këtë proces, Collin Powell (Sekretari i jashtëm amerikan-shënimi ynë) dërgoi letër duke i mbështetur përpjekjet e mia, që nxiti vëmendjen e popullit posaçërisht në palën shqiptare".

Pasi kishte ardhur në Maqedoni Frowick e nisi misionin e tij me takime të ndara me përfaqësues të PPD-së, PDSH-së dhe presidentit Trajkovski.

Një ditë, me thirrjen e tij në Zyrën e OSBE-së, në Shkup, në bisedë u gjindem unë (Muhamed Halili), Ismet Ramadani dhe Naser Zyberi. Ambasadori Frowick na informoi për mandatin e tij politik dhe qëllimet e ardhjes së tij. Duke e potencuar faktin se ai nuk guxon të takohet me terroristë e la mundësinë indirekte që këshilltari i tij politik David Foley të takohet me komandantë lokalë të UÇK-së e të bisedojnë për mundësinë e shpalljes së armëpushimit të dyanshën në aksin Kumanovë-Likovë, ku bëheshin granatime të mëdha dhe luftime të ashpra. Nga ana e jonë, Ismet Ramadani i premtoi Frowick-ut se ai mund ti bëjë një lidhje këshilltarit të tij politik me komandantë lokalë, gjë që më vonë e kishte bërë.

Gjatë prillit dhe fillimit të majit, ne bëmë tre takime pune me Ambasadorin Frowick. Nga ato takime në bazë të informacioneve dhe kërkesave tona, Frowick e bëri një plan prej 10- pikësh, për ndalimin e luftimeve, me të cilin plan ishte njoftuar rregullisht presidenti Trajkovski, por jo edhe partitë politike maqedonase.

Plani Frowick parashihte:

- *Ndërprerjen dyanëshe të luftimeve,*
- *Intervenimin e organizatave humanitare dhe shëndetësore nëpërmjet Kryqit të Kuq Ndërkombëtar dhe Gjysëmshënës së Kuqe,*
- *Demobilizimin e ushtarëve vendas, duke i nxjerrur uniformat ushtarake dhe vazhduar lirshëm si civil,*
- *Ushtarët që vinin nga Kosova t'i nxjerrin uniformat e tyre dhe ta lënë armatimin në istikame dhe në grupe të organizuara të ktheheshin në Kosovë në rutat që i mbante KFOR nën kontroll,*
- *Të shpallej amnestia e përgjithëshme e ushtarëve të UÇK-së,*
- *Forcat e OSBE-së dhe KFOR-it javën e parë ta kontrollojnë Zonën ndërsa pas dhjetë ditëve policia e Maqedonisë e përforcuar me policë shqiptarë që ishin të paktë në numër të marrin kujdesin ndaj këtyre fshatrave.*

Pakoja e dytë e Planit Frowick përbante fillimin e bisedimeve politike në lëmitë ashtu siç i përcaktuam bashkë si: statusi kushtetues i shqiptarëve në Maqedoni (Preambula), statusi zyrtar i gjuhës shqipe, përfaqësimi i barabartë në organet dhe institucionet e shtetit, regjistrimi i popullatës, të gjitha këto të lidhura me ndryshimet kushtetuese për të cilën gjë politikanët maqedonas ishin alergjikë dhe kundërshtonin.

Pas hartimit të Planit Frowick gazetarët maqedonas zbuluan se janë bërë biseda mes presidentit Trajkovski dhe partive politike shqiptare për ndërprerjen e luftës, këtë gjë e politizuan skajshmërisht dhe ashpër reagoan edhe partitë maqedonase VMRO-DPMNE dhe LSDM. Çështjen e aktualizoi më shumë fakti se, fill pas kësaj marrëveshjeje këshilltari i ambasadorit Frowick, zoti David Folley, me aprovimin e presidentit Trajkovski hynë në zonën e ndaluar në Matejçë, kontakton me komandantët lokalë të UÇK-së, ua paraqet planin të cilin ata e refuzojnë, sepse plani parashifte amnestinë e pjestarëve të UÇK-së, por nuk parashihte statusin e ardhshëm të tyre. Pas kthimit nga Matejça Folley i raporton ambasadorit Frowick dhe në plan parashihet edhe statusi i komandantëve dhe ushtarëve dhe planin si të tillë e pranon edhe presidenti Trajkovski.

Situata u acarua edhe më tepër kur gazetarët mësuuan se filloi të operacionalizohet plani në terren. Që të fitojë pika politike për partinë e tij, PDSH-në, zv.ministri i shëndetësisë Muharem Nexhipi, më parë se sa ishte paraparë me veturë të ndihmës së shpejtë hyri në zonën e ndaluar, në Matejçë dhe në bisedë me komandantët lokalë e liroi një qytetar të Kumanovës, me nofken Romeo, i cili mbahej peng disa ditë nga ushtarët e UÇK-së për shkak të veprimeve të tij kundër popullatës në Kumanovë. Kjo i nxiti gjakrat te politikanët maqedonas se nuk duhet të kontaktohet me “terroristë”, siç e quanin ata UÇK-në dhe kërkuan nga Frowick ta lëshojë vendin.

Kjo ishte koha kur ishte java e parë e punës së Koalicionit të zgjëruar kur ministrja e jashtme Ilinka Mitreva kërkoi nga Frowick ta lëshoj vendin, gjë që ai e bëri me elegancë, sepse siç i pat deklaruar ai në telefon Ismet Ramadanit nga Brukseli, ai e kishte kryer misionin e tij dhe këtë mision do ta vazhdojnë të tjerët. Gjë që ndodhi pastaj me të dërguarit e BE-së dhe SHBA-ve.

Para se te merr vendim ta lëshojë vendin, Frowick qe akuzuar nga OSBE dhe Departamenti i Shtetit se, Ai kishte punuar kokë më vete dhe nuk kishte përfaqësuar as OSBE-në dhe as Departamentin e Shtetit. Kjo u bë me qëllim që të ulen gjakrat te maqedonasit, të cilët e akuzonin SHBA-në dhe botën perëndimore se u ndihmojnë shqiptarëve.

Kolumnisti i njohur i gazetës britanike “The Guardian”, Jonathan Steel, në numrin e 29 majit 2001, pat shkruar se *“nuk është e qartë athua Frowick, i cili është i dërguar special i OSBE-së, ka vepruar kokë më vete, ose ajo që është më e besueshme, në emër të qeverive të cilat mund ta hudhnin atë poqese gjërat e mernin të mbrapshtën”*.

Si u bë Marrëveshja kornizë e Ohrit?

Ndërmjetësimet brendashqiptare: në kafe te «DORA»

Takimet partiake në lidhje me Planin Frowick, PPD dhe PDSH i bënë të ndara, sepse ende mes tyre nuk ishin krijuar lidhje miqësie pas qëndrimeve diametralisht të kundërta për konfliktin 2001. PDSH nuk i njihte udhëheqsit e UÇK-së, e as që donte të dëgjonte të ulej në një tryezë bisedimesh. PPD mbante qëndrim të kundërt dhe ngulte këmbë që ata t’i ndalin luftimet dhe të amnistohen dhe marrin pjesë në bisedimet eventuale politike me palën maqedonase. Midis liderëve politikë të të dy partive, Imer Imerit dhe Arben Xhaferit, nuk kishte ndonjë miqësi të posaçme pas zgjedhjeve lokale, ku PPD në shenjë proteste në të gjitha qytetet u tërhoq nga gara për shkak të incidenteve zgjedhore. Liderët nuk kishin mendim të mirë mes tyre.

Në një intervistë me njohësin e mirë të luftës, Petrit Menaj (2004), Dr. Imer Imeri për Arben Xhaferin shprehet kështu: *“...Si politikan i atij kalibri që është, dinte të bënte edhe lajka, dinte të bënte edhe hile për konkurentin e vet, që shpesh herë ia kam zënë për të madhe, sepse ka dashur që të ulë të tjerët dhe, vetë të jetë konkurent i pakontenstueshëm, kurse të tjerët të jenë vetëm në shërbim të tij...”*

Nisur nga fakti se, një ulje në tryezë midis dy liderëve ka qenë e pamundshme për shkak të mospajtimeve mes tyre, diku në fillim të majit Miftar Zyberi, një profesor dhe nismëtar i lëvizjeve politike pluraliste atë kohë, kishte marrë një nismë të shihet mundësia e takimit të dy partive bazuar në nismën e Arben Xhaferit. Miftari këtë nismë ia kishte transmetuar Prof. Havzi Mehmetit, një ndër veprimtarët e parë për themelimin e PPD-së. Pasi Havziu ma transmetoi kërkesën e Miftarit, atij iu përgjigja se një gjë e tillë është e mundëshme poqese edhe ai më shoqëron në atë takim.

Një ditë të fillimit të majit 2001, me Havziun shkuam në selinë alternative të PDSH në ndërtesën ku ishte kafeteria “Dora”. Në takim përzhemësisht na priti zv.kryetari Menduh Thaçi dhe pas një kohe të shkurtër doli nga bodrumi i ndërtesës na u bashkangjiti edhe kryetari Arbën Xhaferi. Edhe pse pa dijen dhe mandatin e kryetarit Imeri në takim u morrëm vesh si vijon:

- t’i lëmë anësh zënkat e panevojshme politike dhe t’i japim përkrahje luftës,
- të bëjmë koalicion të zgjeruar midis katër partive politike PPD, PDSH, VMRO-DPMNE dhe LSDM për ndaljen e luftës,
- të inicojmë pranë partive politike maqedonase dhe faktorit ndërkombëtar dialog aq të kërkuar shqiptaro-maqedonas për ndryshime kushtetuese,
- të bëjmë platformë dhe ekip të përbashkët për bisedimet e ardhshme shqiptaro-maqedonase,
- Sipas modelit të Këshillit koordinues të partive politike shqiptare në ish Jugosllavi kryesuar nga Dr. Ibrahim Rugova, të bëjmë Këshill koordinues mes PPD, PDSH dhe UÇK-së që katër vitet që vijnë shqiptarët të udhëhiqen në mënyrë të koordinuar dhe të zbatojnë me disiplinë atë që do të merren vesh me palën maqedonase në bisedimet politike,
- që kryetar i Këshillit koordinues të jetë përfaqësuesi politik i UÇK-së Ali Ahmeti,
- që Këshilli koordinues të del me platformën e saj të koordinimit mes partive politike.

Pas takimit e kërkova Dr. Imerin që ta njoftojë për takimin. Edhe pse në ndërkohë dikush e kishte kuptuar se ne kemi pasur takim me udhëheqsit e PDSH (dhe e kishin nxitur mirë e mirë kryetarin se kemi bërë “punë të keqe” pse jemi takuar me Arbenin dhe Menduhin) doktori e pranoi me kënaqësi planin si një rrugë e hapjes së bashkëpunimit midis dy partive.

Tepër u çudita kur disa rivalë xheloz partiakë, një javë të tërë propagandonin kundër këtij takimi, madje duke u kërcënuar se do të më përjashtojnë nga partia, dhjetë ditë më vonë i pashë duke i shkuar pas si lakej doktorit dhe duke u ulur në sallë ku ishte organizuar një drekë mes Arben Xhaferit dhe Imer Imerit dhe aktivistëve tjerë të të dy partive politike, shoqëruar nga Veton Surroi dhe Ylber Hysa, përderisa unë rija dhe pritja një diplomat në hotelin “Aleksandër Pallas” në Shkup.

I painformuar fare se çka ndodhë pasi e hëngrën drekën iu bashkangjita masës dhe aty kuptova se Vetoni dhe Hysa kishin organizuar për të nesërmen (22 maj 2001) një takim në Prizren, midis dy liderëve dhe përfaqësuesit politik të UÇK-së, Ali Ahmeti.

Për motivet e nënshkrimit të Marrëveshtjes së Prizrenit, Arben Xhaferi shprehet kështu: *...Dëgjo Petrit! – tha ai. Ti e di se qysh në fillim UÇK-ja, u etiketua si terroriste e ekstremiste dhe, ne na duhej që ta legjitimonim këtë ushtri dhe luftën e saj. Por, ne ishim në pushtet dhe presionin për mos ta njohur këtë luftë, e kishim të madh, si nga bashkësia ndërkombëtare ashtu dhe nga shteti shqiptar. Por, si shqiptar, e ndieja për detyrë që ta përkrahja e ta ndihmonim këtë luftë, pavarësisht se dukej që nuk ishte e organizuar si duhet. Me ndërhyrjen e miqve tanë nga Kosova, u takuam në Prizren, siç e di edhe ti. Unë, Aliu dhe Imer Imeri ramë dakort, që në përgjithësi, të kërkonim nga shteti maqedon, të drejtat që u ishin mohuar shqiptarëve, ato të drejta që i takojnë çdo populli...”.*

Ndërkaq, ish lideri i PPD-së Imer Imeri, shprehet më ndryshe për motivin e takimit dhe për tekstin e Marrëveshtjes së Prizrenit: *“..... Natyrisht, subjekti politik të cilin e udhëhoqi Arbëri,*

si një lider me fundament, ishte një kohë të gjatë në kundërshtim me luftën. Por, me zhvillimin e luftës dhe me ndryshimin e situatës si në front edhe në fushën politike, ndoshta edhe nga presionet e jashtme të cilat unë nuk i di konkretisht, filloj të ndryshoj mendimin, sepse, po dukej që lufta do të korrite fitore. Meqënëse do të fitonte, duhej edhe të përkrahej... Deklarata e Prizrenit, ashtu siç ishte në tekst me thënë të drejtën nuk më pëlqeu, m'u duk shumë e butë, madje larg nga ato përcaktime që kishim përpara dhe unë e kundërshtova, por nuk këmbëngula, sepse nuk doja që të bëhesha shkaktar, që ky takim të dilte i pasuksesshëm, që edhe ashtu si ishte ajo deklaratë, kishte domethënie e vet, i jepte një hov luftës për shkak se krijoi një unitet me faktorin politik shqiptar..."

Ky konstatim i Imer Imerit ndoshta mund të ketë ardhur nga shkakun se ky ishte i vetmi dokument ku përfaqësues të PPD-së nuk kishin asnjë germë të shkruar dhe atij i ka ardhur si befasi sepse "... subjekti politik që e udhëhiqja unë, (përgjigjet Imeri) dispononte një potencë intelektuale dhe politike me një kuadër, i cili kishte përvojë dhe dinim, jo vetëm unë, por edhe të tjerët të bënin analizat e duhura. Prej andej, rridhte dhe insistimi im në Prizren, që deklaratata të ishte më e fortë. Nëse nuk fitohej krejt nga ajo që ne propozonim të shkruhej, sigurisht do të ishte pak më shumë frytdhënëse se ajo që e nënshkruam...", përfundon ai.

Marrëveshtja e Prizrenit shkaktoi huti te faktori ndërkombëtar, i cili në bazë të sugjerimeve të liderëve tanë politikë, kërkonte izolimin e liderëve të luftës dhe dhënien përkrahje të forcave politike legjitime, por megjithatë ishte faza e parë e nismës për zgjidhje paqësore të konfliktit dhe unifikimit të faktorit ushtarak dhe politik si dhe legjitimitet të faktorit ushtarak.

Koalicioni i zgjëruar dhe fillimi i bisedimeve

Para se të bëhej takimi në "Dora", PPD mbante qëndrimin se, lufta mund të merr fund poqese të gjitha partitë politike bashkërisht angazhohen të gjejnë zgjidhje. Për këtë, ishte e nevojshme që VMRO-DPMNE dhe PDSH të pajtohen për krijimin e një koalicioni të zgjëruar katërpartist: VMRO, PDSH, PPD dhe LSDM. Me këtë të fundit kishim rënë dakord se, konflikti nuk mund të ndalet me aksione ushtarake, por me biseda politike. Aksioni i përbashkët me LSDM ishte ta bindim komunitetin ndërkombëtar që ta bind VMRO-në dhe PDSH-në për krijimin e një Qeverie të Zgjeruar. Pasi në takimin e përbashkët PPD-PDSH, kjo e fundit u pajtua për një gjë të tillë, atëherë Lupço Georgievskit nuk i mbeti gjë tjetër përveç se Solanës dhe Robertson-it t'ia komunikojë lajmin se, është dakord për krijimin e një Koalicioni të Zgjeruar të katër partive më të mëdha politike: VMRO, PDSH, LSDM dhe PPD.

Koalicioni i zgjëruar u votua në Kuvend më 13 maj 2001. Unë pata preferuar postin e zëvendësministrit të jashtëm edhe pse më është propozuar ai i zëvendësministrit, dhe ashtu u bë. Pasi u votua qeveria e re e zgjëruar presidenti Trajkovski me një letër drejtuar kryetarit të Komisionit të arbitrazhit për ish Jugosllavi, ish kryetarit të Gjykatës kushtetuese të Francës e juristit të mirënjohur botëror, Robert Badinter për ndihmë juridike për kërkesat shqiptare. Pas kësaj letre Robert Badinter kishte ardhur në bisedë konsultative me presidentin Trajkovski.

Sy më Sy me Badinter-in: Demokracia nga afër

Një ditë nga fillimi i qershorit mora një telefonatë nga ambasada franceze, në Shkup, për bisedë me Badinter-in, jurist i mirënjohur botëror, ish ministër francez i drejtësisë, kryetar i Komisionit për shpërbërjen e Jugosllavisë, në lidhje me kërkesat shqiptare. Në rezidencën e ambasadorit francez, François Terral, patëm një bisedë njëorëshe ku e njoftova gjërë e gjatë për kërkesat shqiptare me theks të posaçëm për demokracinë konsensuale, statusin e gjuhës shqipe, statusin kushtetues të shqiptarëve, përfaqësimin proporcional dhe mbrojtjen nga majorizimi i deputetëve maqedonas si shkak i numrit të tyre dominues në parlament.

Figura 3: Takimi me Robert Badinter në Rezidencën franceze në Shkup, më 2001.

Pasi më dëgjoji me vëmendje, Badinter-i më pyeti pse insistojmë shumë në vendimarrjen me konsensus kur ai i bllokoi gjërat?

Përgjigja ime ishte se për katër vite pune si deputet në kuvendin e Maqedonisë, edhe pse ishim në koalicion me një parti maqedonase LSDM-në, nuk arritëm që asnjë vendim të rëndësishëm ta harmonizojmë me partnerët e koalicionit qeveritar. Madje në kuvendin e partisë politike maqedonase e kanë aprovuar vetëm një amendament të PPD-së, për ujërat.

Pastaj Badinter-i më pyeti se, si PPD mendon ta zgjidhë këtë çështje?

PPD, i shpjegova unë, mendon se krijimi i një sistemi dydhomësh, si në Mbretërinë e Bashkuar, do të ishte i aplikueshëm në Maqedoni. Dhoma e qytetarëve do ta pengonte majorizimin për ligje të rëndësishme që i rregullojnë marrëdhëniet ndërnacionale, investimet e barabarta në tërë republikën dhe sjelljen e buxhetit.

Këtu Badinter-i më ndërpreu dhe hypi lartë në dhomën e tij, shpejt konsultoi literaturë, zbriti dhe më tha se do t'i analizojë praktikën e shumë vendeve dhe do të del me propozim konkret. Ky sistem i vendosjes, sot praktikohet në Maqedoni si “shumicë e Badinter-it”.

Figura 4

Të nesërmen, po në atë Rezidencë patëm një drekë pune sëbashku me Imer Imerin, Robert Badinter-in dhe ambasadorin François Terral. Pas kësaj Badinter-i u kthye në Paris dhe sërisht erdhi në Shkup më 26 dhe 27 qershor, ku pati takime pune me përfaqësuesit e partive politike shqiptare. Dy ditë rradhazi në lokalet e Ambasadës franceze në Shkup Badinter-i i dëgjoi kërkesat shqiptare nga grupi i përbashkët i përbërë nga Imer Imeri, Naser Zyberi, Ismet Ramadani dhe unë (ku edhe diskutoja edhe përktheja me lutjen e Badinter-it sepse përkthyeset e papërvojë nuk e njihnin terminologjinë politike), nga PPD-ja, si dhe Arbën Xhaferi e Menduh Thaçi nga PDSH-ja.

Në një intervistë për gazetën e njohur pariziane “Le Monde” Badinter deklaroi si vijon: *“...duket se nuk mund të praktikohet demokracia konsensuale, sepse konsensusi nuk zgjidh asgjë. E drejta e konsensusit e pamundëson qeverisjen e një vendi, i cili gjindet në vështirësi. Duhet të gjinden forma të reja të plotësimit të kërkesave legjitime shqiptare, thekson ai. Kjo është e mundshme nëpërmjet dimensionit të vetëqeverisjes lokale, të një demokracie shumë të decentralizuar, të një demokracie nga afër...”*

Në takim të fundit, në nivel të liderëve të katër partive politike VMRO-DPMNE, LSDM, PDSH dhe PPD, ku kanë marr pjesë edhe Solana dhe Robertson-i, më 26 dhe 27 korrik 2001, palët bashkëbiseduese kanë arritur në përfundim se një dialog politik maqedono-shqiptar pa ndërmjetësimin e ndërkombëtarëve ka qenë i pamundur. Edhe pse parimisht palët janë pajtuar që bisedimet të rinisin më 28 korrik në Tetovë, ato e kanë ndëruar destinacionin, për shkak të sigurisë, për në Ohër, në vilën Biljana, rezidencë e kryetarit të Republikës.

Përfaqësuesit e partive politike maqedonase i kanë hudhur poshtë këto kërkesa përderisa përfaqësuesit e PPD-së dhe PDSH-së, platforma e ekspertëve maqedonas dhe e Badinter-it, ka qenë e papranueshme.

Më 10 korrik përfaqësuesve të partive politike në Tryezën e Trajkovskit u bashkangjiten lehtësuesi amerikan Pardew, ai i BE-së Leotar, përfaqësuesi i OSBE-së për minoritete Maks Van der Shtul dhe përfaqësuesi i NATO-s në Shkup, Peter Feith.

Figura 5: Në foto: Ndërmjetësuesit Leotard i dhurohet çorapë me tela - punëdore e një amviseje nga fshati Merovë të Tetovës

Më 9 korrik në orët e vona, diku kah ora 20.00, në restorantin “Uranija”, e pata ftuar në darkë familjarisht ambasadorin francez François Terral. Më vonë, përmes një telefonate dikush e vuri në dijeni ambasadorin për arritjen e lehtësuesit të BE-së, François Leotard, në Shkup, i cili ka shprehur dëshirë të na bashkangjitet në darkë. Pasi e shpreha kënaqësinë time që të jetë pjesë e tryezës, ai erdhi dhe mbeti deri vonë në mesnatë. Mes tjerash këmbuem mendime për krizën politike dhe kërkesat shqiptare. Ky takim spontan i dha lehtësuesit Léotard pasqyrë të qartë se çka ndodh dhe me cilat sfida do të ndeshet më vonë gjatë misionit të tij.

Pasi të dy palët nuk i pranuan platformat e njëri tjetrit, e me qëllim të sinkronizimit të qëndrimeve përfaqësuesit ndërkombëtarë, në ditët vijuese, ndaras bëjnë takime me ekspertë të partive politike, në bisedime dhe nga negociatorët shqiptarë arrijnë kompromisin që të hiqet dorë nga kërkesa për nënkryetar të shtetit, me të drejtë të veto-s për çështje që preknin identitetin kombëtar shqiptar si dhe për statusin e popullit konstituent të shqiptarëve.

Grupin e ekspertëve të PPD dhe PDSH e përbënin : Naser Zyberi dhe Xhevdet Nasufi, ndërsa ky i fundit ishte edhe nënkryetar qeverie.

Tekstin e përmirësuar dhe të korrigjuar, të dytë, lehtësuesit ua dorëzojnë partive politike më 16 korrik 2001.

Draft versionin e fundit, mediumet maqedonase si dhe intelektualët e politizuan në paskajshmëri si problematik dhe një mbështetje e hapët e lehtësuesve Leotard dhe Perdju kërkesave shqiptare, si një dështim të platformës Badinter, mbështetur fuqishëm nga partitë politike maqedonase dhe si një mundësi shkatërrimi të shtetit. Kryeministri, Georgievski shkoi edhe më tej në kualifikimet, duke deklaruar se kjo platformë është ofruar në “stilin e

kaubojve” nga ana e përfaqësuesve Leotar dhe Perdju. Kjo ka qenë data më kritike e vazhdimit të bisedimeve maqedono-shqiptare, në vitin 2001.

Shtatëmbëdhjetë vite më vonë, ambasadori Pardew boton librin e tij “Krijuesit e paqës: lidershpi amerikan dhe fundi i gjenocidit në Ballkan” (Peacemakers: American Leadership and the End of Genocide in the Balkans), ku një kapitull ia përkushton edhe nënshkrimin të Marrëveshjes së Ohrit. Sipas tij, si kusht për t’u arritur paqja në Maqedoni kanë qenë dy kushte: statusi plotësisht i barabartë i gjuhës shqipe me maqedonishten dhe funksionimi i policisë lokale si dhe disa probleme sekundare, siç ka qenë edhe Preambula e Kushtetutës.

Një kokëdhimbje të posaçme ka shkaktuar statusi zyrtar i gjuhës shqipe, për të cilin edhe vetë Pardew ka pasur dilema se a duhet të jetë ashtu dhe për të cilin pala maqedonase as që ka dashur të diskutojë.

Kthesa në bisedime është bërë, shkruan Pardew, (që e dëshmon edhe Imer Imeri në intervistë e që edhe ambasadori francez Terral ma pat thënë në Luksemburg), më 16 korrik 2001, në ditën e festimit të pavarësisë franceze, kur pas kritikave të ashpra drejtuar Arben Xhaferit nga ana e Pardew se, shqiptarët kanë parashtruar kërkesa joreale, ky i fundit ka pranuar të bëjë lëshime dhe pranojë pozicion më të dobët të gjuhës shqipe dhe të tërhiqet nga kërkesa për kontroll të tërësishëm të policisë lokale. “*Shqiptarët pranuan draft-tekstin me të cilin shqipja bëhet gjuhë e dytë zyrtare, por jo të niveli të njëjtë. I thashë Xhaferit se, poqese më jep garanca se të gjithë liderët shqiptarë do ta pranojnë propozimin, do t’ia ofrojmë kryetarit si shansë më të mirë për marrëveshje. Disa orë më vonë Xhaferi u paraqitë me garanca... megjithatë për shqiptarët statusi i gjuhës së tyre ishte prioritet parësor...*”.

Më 29 korrik 2001, liderët shqiptarë Imer Imeri dhe Arbën Xhaferi tentojnë ta bindin kryetarin Trajkovski që ta pranojë statusin e barabartë zyrtar të shqipes me maqedonishten si kusht për çarmatimin e UÇK-së por ai e refuzon këtë. Në mbrëmje të 29 korrikut, pala shqiptare e pranon kompromisin që GJUHA SHQIPE TË KETË STATUSIN E GJUHËS ZYRTARE, POR QË NË TEKSTIN E MARRËVESHJES MOS TË QËNDROJ SINTAGMA “GJUHA SHQIPE” (por 20%). Më **31 korrik 2001**, të dy palët e pranojnë kompromisin e gjuhës, por Georgievski kërcënon me lëshimin e bisedimeve.

Pas kësaj date më tepër angazhime kanë pasur ekspertët sesa politikanët. Leotar në intervistën e tij për Dojçe Vele (2004), në maqedonisht falenderues për ndihmë juridike i është Badinter-it të njohur, Pardew e lëvdon për talentin e saj eksperten LAUREL MIREL, e cila para se të angazhohet në Maqedoni ka punuar në Kushtetutën e Bosnjës, në Dejton e më vonë në Kushtetutën e Kosovës, por esenca është se baza themelore për Marrëveshjen ka qenë Deklarata për status të barabartë të shqiptarëve në Maqedoni, e Grupit parlamentar të PPD-PDP-së, dokumentet e përbashkëta të PPD-së dhe Partisë Popullore dërguar OKB-së, Këshillit të Evropës dhe BE-së, e përforcuar me një pjesë të platformës së PDSH, ku parashihej krijimi i institucionit të nënkryetarit të shtetit me të drejta të veto-s për çështje kombëtare dhe parlamenti dydhomësh.

Përfundim

Konflikti ushtarak i vitit 2001 erdhi si rezultat i pozitës së rëndë diskriminuese në të gjitha fushat e jetesës së shqiptarëve në Republikën e Maqedonisë gjatë periudhës së viteve 1990-1998.

Diskriminimi, edhe pse i pranishëm edhe gjatë disa dekadave prej vitit 1945, në ish federatën jugosllave, hovin e mori në vitet 1980-1990, në vitet e fundit të shkatërrimit të federatës e në veçanti në vitin 1998, kur Maqedonia bëri ndryshime kushtetuese me Amandamentin 45 të Kushtetutës së saj, me ç’rast i reduktoi shumë të drejta në fushën e arsimit dhe kulturës. Kur gjithë kësaj i shtohet edhe pabarazia ekonomike, ngjarjet nuk duan koment të posaçëm,

Lëvizjet demokratike të viteve të 90-ta, në Evropë, sollën shpresën se në vend do të hapet një perspektivë e zhvillimit të drejtave të barabarta për shqiptarët në Maqedoni.

Në vitet 90-ta shqiptarët masivisht iu bashkangjitën lëvizjeve demokratike në Evropën Lindore, me formimin e Partisë për Prosperitet Demokratik (PPD), e cila në fakt u shndërrua në lëvizje popullore për të drejtat e tyre.

Me pavarësimin e Maqedonisë, në vitin 1991, vendi shprehi nevojën për sjelljen e Kushtetutës së re. Gjatë diskutimeve për sjelljen e Kushtetutës nuk u morrën parasysh sygjerimet e deputetëve shqiptarë në parlament dhe si rezultat i kësaj deputetët e koalicionit PPD-PDP nuk e votuan Kushtetutën. Kushtetuta e re me këtë u bë burim i konflikteve dhe represionit të shtetit mbi shqiptarët, duke prodhuar afëra konfliktuozë dhe intervenime policore në Bit Pazar të Shkupit, Gostivar, Ladorisht dhe në Universitetin e Tetovës.

Të gjitha këto sjellje të vrazhdëta policore ndaj shqiptarëve lindën mllëfin e popullatës me vite të tëra. Partitë e koalicionit shqiptarë PPD-PDP, nën presionin e ndërkombëtarëve dhe konsensusit brendashqiptar u përpoqën ti ndërkombëtarizojnë problemet dhe nevojat e popullatës në organizata ndërkombëtare si: Këshillin e Evropës, BE, OKB, OSBE, por gjendja e rëndë e Kosovës, nën okupimin e regjimit të Millosheviqit nuk lente hapësirë që vëmendja e ndërkombëtarëve të përqëndrohet në Maqedoni.

Megjithatë, duhet veçuar se kjo gjendje filloi të merr rrugën e drejtë në qeverisjen VMRO-DPMNE-PDSH, duke e avancuar në sasi të konsiderueshme pozitën e shqiptarëve në vend, por papritmas situata e mori teposhtëzën. Qeverisja e këtij koalicioni filloi të korruptohet dhe lindën afëra të ndryshme korruptive. Zgjedhja e kryetarit Boris Trajkovski solli vjedhje masive të votave dhe premtimet parazgjedhore nuk u realizuan.

Konflikti i vitit 2001, solli thyerje të rregullave të veprimit politik ndërshqiptar në relacionet Shqipëri-Kosovë-Maqedoni. Ai lindi pa një koordinim paraprak të forcave politike në Ballkan, pas një periudhe të sukseshme kur Maqedonia gjatë koalicionit qeveritar PDSH-VMRO strehoi mbi 800.000 shtetas të Kosovës, gjatë gjenocidit serb në Kosovës, pas një periudhe të sukseshme të mbështetjes ndërkombëtare ushtarake me intervenimin e forcave të NATO-s kundër forcave ushtarake serbe.

Nisur nga kjo, forcat politike shqiptare në Shqipëri, Kosovë e Maqedoni nuk e përkrahën fillimisht konfliktin në Maqedoni. Ndërkombëtarët i dënuan këto veprime të pasinkronizuara të shqiptarëve dhe veprimtarët i shpallën terroristë.

Me qëllim që situata të vihet në binarë, partië politike shqiptare në Maqedoni bënë veprimin e bashkimit kombëtar, krijuan koalicionin e zgjeruar me forcat politike maqedonase dhe ia nisën bisedimeve të përbashkëta për ndaljen e konfliktit ushtarak.

Këto përpjekje brenda forcave politike në Maqedoni u përkrahën nga BE dhe SHBA ku ndihmesën e tyre për sanimin e gjendjes e ndanë të dërguarit special, James Pardew nga SHBA dhe François Léotard nga BE.

Para fillimit të bisedimeve shqiptaro-maqedonas, OSBE bëri përpjekje të uljes së tensioneve në vend dhe ndaljen e konfliktit, me një pilot projekt në rrethinën e Kumanovës, ku luftimet kishin marrë hov të madh. Këtë projekt e udhëhoqi ambasadori amerikan në OSBE Robert Frowick, i dërguar special i kryesuesit të OSBE-së, ministrit të jashtëm rumun Mircea Joana. Pas disa rrethimeve bisedimesh mes përfaqësuesve shqiptarë të PPD dhe PDSH dhe kryetarit Boris Trajkovski, plani u zbulua dhe partitë politike maqedonase kërkuan nga Robert Frowick ta lëshoj vendin. Ashtu edhe u bë. Bisedimet u ndërpre në dhe pastaj nisi intensifikimi më i madhe i luftimeve.

Pas largimit të Frowick-ut nga Maqedonia, ndodhën ngjarjet e vrasjes së ushtarëve në Bit Pazar, Karpallëk, Vicë, me ç'rast u vranë shumë ushtarë.

Pas gjithë këtyre ngjarjeve BE, SHBA dhe forcat politike shqiptare e maqedonase u bindën se e vetmja rrugë për ndaljen e konfliktit është të fillojnë bisedimet shqiptaro-maqedonas për

zgjidhjen e problemeve ndërnacionale, bisedime që përfunduan me nënshkrimin e Marrëveshjes Kornizë, më 13 gusht 2001, në Ohër, të garantuar nga BE dhe SHBA.

Edhe pse kjo marrëveshje me shumë peripeti u nënshkrua më 13 gusht 2001 implementimi i saj i paraparë deri në vitin 2004 u vonua me vite dhe e dobësoi foricmin e marrëdhënieve ndërnacionale në vend dhe promovimin e të drejtave të komuniteteve.

Referencat

- [1]. 1.Ahrens, G.H., Diplomacy on the Edge, Woodrow Wilson Center Press, Washington D.C, 2002
- [2]. 2.Bajnder. D., “Newsweek” të 22 marsit 2001
- [3]. 3.Department of State-Statements, 2001
- [4]. 4.Dnevnik 17 maj 2001)
- [5]. 5.Gai, C.,- “The New York Times” të 19 marsit 2001
- [6]. 6.Holbrook., R., Richard, “The New York Times” të 8 prillit 2001
- [7]. 7,Macedonia: Country Background and Recent Conflict November 7, 2001 – March 28, 2002 9.
- [8]. 8.Menaj, P., Intervista
- [9]. 9.Philips, J., Macedonia, warlords&rebels in the Balkans, I,B Tauris ,2004, London,10.Sandra,I., Konflikti në Republikën e Maqedonisë: Terrorizëm apo luftë për të drejta?, Instituti shoqëria e hapur, Shkup.